

IEROBEŽOTA PIEEJAMĪBA

Informatīvais ziņojums par iespējamu ģenerālprokurora Ē.Kalnmeiera neatbilstību ieņemamajam amatam

Informatīvais ziņojums ir sagatavots ar mērķi sniegt pārskatu par pēdējos mēnešos konstatēto Latvijas Republikas Prokuratūras (turpmāk-Prokuratūra), tāpēcīgi Generālprokuratūras un ģenerālprokurora Ērika Kalnmeiera (turpmāk-ģenerālprokurors) darbībā.

Kopsavilkums:

Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību (turpmāk-Deklarācija) 16.punkts paredz nekavējoties veikt nepieciešamos pasākumus, lai izpildītu *Eiropas Padomes (EP) noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas ekspertu komitejas Moneyval* (turpmāk-Moneyval) savstarpējās novērtēšanas 5.kārtas ziņojumā (turpmāk-Moneyval ziņojums) ietvertās prasības un stiprinātu Latvijas spējas cīņties ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu (turpmāk-NILL/TF).

Deklarācijas 178.punkts paredz stiprināt virsprokuroru un izmeklēšanu uzraugošās personas institūta nozīmi un atbildību, nodrošinot kvalitatīvu pirmstiesas izmeklēšanas un tiesu sistēmas funkcionēšanu, bet Deklarācijas 180.punkts paredz nostiprināt tiesas, prokuratūras un izmeklēšanas iestāžu sadarbību, tāpēcīgi nodrošinot ekonomisko noziegumu izmeklēšanas efektivitāti, atbilstoši identificētajiem korupcijas un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas (turpmāk-NILL) riskiem.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Valdības rīcības plānā Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai (turpmāk-VRP) iekļauti sekojoši pasākumi:

- Pasākums Nr.16.1. – koordinēt *Pasākuma plāna NILL/TF novēršanai laikposmam līdz 2019.gada 31.decembrim* (turpmāk-Plāns) 2., 5., 7. un 8.rīcības virzienu izpildi, lai nodrošinātu efektīvu NILL izmeklēšanu un personu saukšanu pie atbildības, kā arī NIL konfiskāciju (atbildīgā institūcija – Tieslietu ministrija);
- Pasākums Nr.174.1. – veikt tieslietu sistēmas efektivitātes izvērtējumu tā rezultātā sniedzot konkrētus priekšlikumus tieslietu sistēmas efektivitātes uzlabošanai, tostarp, tiesu varas attīrīšanai no negodprātīgām personām (atbildīgā institūcija – Tieslietu ministrija);
- Pasākums Nr.180.1. – izstrādāt konkrētus priekšlikumus tieslietu sistēmas efektivitātes uzlabošanai, tostarp attiecībā uz tiesas, prokuratūras un izmeklēšanas iestāžu sadarbību (atbildīgā institūcija – Tieslietu ministrija).

Tieslietu ministrija ir uzsākusi darbu pie minēto VRP pasākumu izpildes – gan izstrādājot pasākumu īstenošanas plānu, gan apkopojot pieejamo informāciju, kas skar minēto pasākumu izpildi. Tā rezultātā Tieslietu ministrija ir konstatējuši virkni indikāciju, kas norāda uz nepietiekamiem kvalitatīviem vai pat neprofesionālu Prokuratūras līdzšinējo darbu, kā arī tās nepietiekamo sadarbību ar citām tiesībsargājošajām institūcijām. **Turpinoties līdzšinējai praksei Prokuratūrā, tiek apdraudēta Moneyval ziņojumā ietverto rekomendāciju, Plānā iekļauto pasākumu un Deklarācijā noteikto uzdevumu izpilde,** līdz ar to arī finansiālā un ekonomiskā stabilitāte valstī, jo var tikt pieņemts lēmums par Latvijas iekļaušanu t.s. Moneyval “pelēkajā sarakstā”.

Vienlaikus, Tieslietu ministrija, turpinot tieslietu resora izvērtējumu, ir sagatavojuusi iesniegšanai Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu par nepieciešamību īstenot revīziju par faktoriem, kas ietekmē efektīvu kriminālprocesu par noziedzīgiem nodarījumiem ekonomikas un finanšu jomās izmeklēšanu un iztiesāšanu (turpmāk-revīzija). Minētās revīzijas mērķis būtu gūt vispusīgu priekšstatu par kriminālprocesu virzību kavējošajiem faktoriem un konkrētus priekšlikumus problēmjautājumu novēršanai. Kvalitatīva un jēgpilna revīzija nav

iespējama bez ciešas Prokuratūras iesaistes. Diemžēl, līdzšinējā pieredze attiecībā uz Generālprokuratūras atsaucību liecina, ka Prokuratūras pilnvērtīga iesaiste revīzijā var tikt apdraudēta.

Valsts kontroles ziņojums par Latvijas Republikas Prokuratūras finanšu pārskatu liecina par iespējamiem nepamatotiem valsts budžeta līdzekļu tēriņiem Ģenerālprokuratūras kabinetu remontos un savdabīgām esošo tiesību normu interpretācijām, pieļaujot, ka prokuroriem par vienu un to pašu darbu tiek maksātas vairākas piemaksas, kā rezultātā prokurori saņem lielākas algas par Augstākās tiesas tiesnešiem.

Prokurori neievēro vadlīnijas izmeklēšanas darba efektivizēšanai un uzskata, ka prokuroru funkcijas un pienākumi (atbildība) krimināllietu izmeklēšanas organizēšanā un uzraudzībā ir samazināmas.

Saskaņā ar Prokuratūras likuma 23.pantu Prokuratūras darbību vada un kontrolē ģenerālprokurors. Līdz ar to ģenerālprokurors ir tieši atbildīgs par darba organizāciju Prokuratūrā. Situācijas analīze liecina, ka **ģenerālprokurors nespēj nodrošināt Prokuratūras kompetencē esošo uzdevumu kvalitatīvu izpildi, nespēj atbilstoši starptautiskajiem standartiem nodrošināt Prokuratūras centrālo lomu izmeklēšanas darba efektivitātes celšanā un uzraudzībā.**

Iespējams, ka personisku attiecību risināšanu ģenerālprokurors ir licis augstāk par nepieciešamību ievērot profesionālo ētiku, taisnīgumu, objektivitāti un likumību, tādējādi diskreditējot gan Latvijas valsti, gan Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju (turpmāk KNAB) un prokuratūru, gan nodarot būtisku kaitējumu konkrētu peronu tiesībām un interesēm, vienlaikus radot pamatu aizdomām par prokuratūras iesaisti politiskos procesos.

I. Moneyval ziņojums un Pasākumu plāns NILL/TF novēršanai:

2018.gada 23.augustā tika publicēts *Moneyval* ziņojums par Latviju, kurā novērtēti valstī īstenotie pasākumi NILL/TF novēršanā. Ziņojumā detalizēti analizēti Latvijā spēkā esošie gan NILL/TF normatīvie akti, gan prakse NILL/TF novēršanā un apkarošanā. Tajā analizēts tehniskās atbilstības līmenis saskaņā ar Finanšu darījumu darba grupas rekomendācijām un Latvijas NILL/TF novēršanas un apkarošanas sistēmas efektivitāte. Atbilstoši *Moneyval* novērtēšanas procedūras noteikumiem Latvijai piemērota pastiprināta uzraudzība, saskaņā ar kuru pēc gada Latvijai jāiesniedz progresu ziņojums un jāatskaitās par veiktajiem pasākumiem rekomendāciju izpildē.

Moneyval ziņojumā tiek norādīts, ka liela daļa no NIL izmeklēšanām (75%) tiek uzsāktas pēc *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta* (turpmāk-Kontroles dienests) ziņojumiem, bet netiek novadītas līdz kriminālvajāšanai. *Moneyval* ziņojumā apskatītajā periodā no visām Kontroles dienesta Valsts policijai izmeklēšanai nosūtītajām lietām kriminālvajāšana tika uzsākta tikai 2% gadījumu!

Saskaņā ar *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas* likuma 50.panta otro daļu, Kontroles dienesta mērķis ir novērst iespēju izmantot Latvijas Republikas finanšu sistēmu NIL legalizācijai un terorisma finansēšanai. Saskaņā ar šī likuma 50.panta pirmo daļu Kontroles dienests ir Ministru kabineta pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde. Līdz 2019.gada 1.janvārim, kad spēkā stājās grozījumi *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas* likumā, **Kontroles dienests atradās ģenerālprokurora pārraudzībā**. No tā secināms, ka centrālā loma NILL/TF risku izvērtēšanā un novēršanā ir bijusi ģenerālprokuratūrai, taču tās pārraudzībā esošais un līdz pat 2018.gada 1.jūnijam Viestura Burkāna vadītais Kontroles dienests ilgus gadus ir bijis pasīvs attiecībā uz tam doto uzdevumu īstenošanu. Arī *Moneyval* ziņojumā tiek norādīts uz nelogismiem un pārlieku birokrātismu NIL izmeklēšanā. Piemēram, gadījumos, kad izmeklēšana ierosināta pēc Kontroles dienesta ziņojuma Valsts policijai, izmeklētājiem, lai pieprasītu papildus informāciju no Kontroles dienesta, bija jāsaņem ģenerālprokurora atļauja. Minētā situācija radīja nevajadzīgu slogu un kavēja izmeklēšanu. Iespējams, izmeklēšanas darba organizēšana ir viens no būtiskākajiem iemesliem, kāpēc Latvijas finanšu sistēmas drošības starptautiskais vērtējums ir nepieļaujami zems.

2018.gada 22.jūnija *Latvijas Nacionālajā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un*

terorisma finansēšanas novērtēšanas ziņojumā norādīts uz vairākiem faktoriem, kas rada nozīmīgāko nacionālo ievainojamību, t.sk. **uz atšķirīgu izpratni un praksi NILL/TF apkarošanas jautājumos** izmeklēšanas iestādē, prokuratūrā un tiesā, kas nedemonstrē prevencijas un soda neizbēgamības principu efektīvu realizāciju.

Uz kopējas izpratnes un sadarbības veicināšanu tiek norādīts arī *Moneyval* ziņojumā, kur kā viens no prioritārajiem nepieciešamajiem pasākumiem tiek minēta vadlīniju izstrāde par minimālajām pierādījumu prasībām, kuras tiesai būtu nepieciešamas, lai pierādītu NILL apsūdzības pamatā esošo nodarījumu saskaņā ar nesen grozītajiem tiesību aktiem. Minētās vadlīnijas jāpapildina ar atbilstošu apmācību visām tiesībaizsardzības iestādēm, kas ir iesaistītas tādu nodarījumu izmeklēšanā, kas rada ienākumus. Arī OECD 2019.gada 13.marta ziņojumā norādīts, ka prokuroriem jāuzņemas vadošā loma izstrādājot norādījumus par NILL lietu efektīvu izmeklēšanu, kā arī pieprasītajiem pierādījumiem, kurus nepieciešams saņemt. Tāpat OECD norāda, ka par izmeklēšanas uzraudzību un NILL kriminālvajāšanu atbildīgajiem prokuroriem regulāri jāpārskata izmeklēšanas darbību progress, kopīgi ar saviem tiesībaizsardzības jomas partneriem jāapspriež nepieciešamie pasākumi, lai sekmētu izmeklēšanu, un proaktīvi jākonsultējas ar tiesībaizsardzības iestādēm.

Ar Ministru kabineta 2018. gada 11. oktobra rīkojumu Nr. 512 apstiprinātajā Plānā Tieslietu ministrija ir noteikta par atbildīgo iestādi vairāku nozīmīgu rīcības virzienu īstenošanā, proti, par 2. rīcības virzienu "Starptautiskā sadarbība", 5. rīcības virzienu "Juridiskās personas un veidojumi", 7. rīcības virzienu "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas izmeklēšana un kriminālvajāšana" un 8. rīcības virzienu "Konfiskācija". Plāns ietver plašu risinājumu kompleksu, kuru rezultāts ir sasniedzams tikai sadarbībā institūciju starpā un īstenojot šos pasākumus atbilstoši plānā paredzētajā termiņā. Kā viena no līdzatbildīgajām iestādēm rīcības virzieniem "Starptautiskā sadarbība", "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas izmeklēšana un kriminālvajāšana" un rīcības virzienam "Konfiskācija" ir noteikta Generālprokuratūra.

Tieslietu ministrijai, kā atbildīgajai iestādei par 7.rīcības virzienu "NILL izmeklēšana un kriminālvajāšana" jānodrošina sekojošu mērķu sasniegšana:

1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanai un izmeklēšanai piešķirta prioritāra nozīme;
2. Izveidota paraugprakse atsevišķu kategoriju NILL lietu izmeklēšanā;
3. Veicināta sabiedrības izpratne par NILL negatīvo ietekmi;
4. Veicināta NILL apkarošanā iesaistīto amatpersonu izpratne par NILL identifikāciju, arestu un efektīvu izmeklēšanu;
5. Izveidota vienota prakse noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas izmeklēšanā kopumā.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Tieslietu ministrija Plāna rīcības virzienu izstrādes gaitā rosināja Generālprokuratūru noteikt par atbildīgo iestādi vadlīniju izstrādei attiecībā uz pierādīšanas standartu NIL lietās un izteica priekšlikumu ietvert Pasākumu plānā NIL legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai laika posmam līdz 2019.gada 31.decembrim plāna punktu, kas varētu iedrošināt prokurorus biežāk nodot tiesai t.s. naudas atmazgāšanas lietas.

Generālprokurors 2018.gada 16.septembrī šādu priekšlikumu kategoriski noraidīja, vienlaikus norādot, ka pretējā gadījumā Generālprokuratūra gatavos prasības pieteikumu Satversmes tiesai. Rezultātā vadlīniju tiesībsargājošajām iestādēm par vienotas pieejas nodrošināšanu NILL izmeklēšanā un nepieciešamā pierādījumu apjoma nodrošināšanu tika uzdota Valsts policijas koledžai. Minētā attieksme ir kavējusi vadlīniju operatīvu izstrādi un praktisku pielietošanu.

Par jūtama progresu trūkumu NILL risku novēršanā liecina arī Prokuratūras iesniegtā statistika par tiesai nodotajām NILL lietām. Saskaņā ar Prokuratūras sniegtu informāciju, līdz 2019.gada 1.maijam tiesai nodotas 16 krimināllietas (apsūdzētas 26 personas) apsūdzībā pēc Krimināllikuma 195.panta (noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija). 2018.gadā šis rādītājs bija 23 krimināllietas (apsūdzētas 54 personas), bet 2017.gadā 10 krimināllietas (apsūdzētas 33 personas). Līdzīga situācija ir ar kriminālvajāšanai nodotajām lietām pēc Krimināllikuma

314.panta (noziedzīgā kārtā iegūtas mantas iegādāšanās, glabāšana un realizēšana). Līdz 2019.gada 1.maijam kriminālvajāšana uzsākta 14 krimināllietās pret 15 personām. 2018.gadā tās bija 35 krimināllietas un 37 personas.

Diemžēl, Ģenerālprokuratūras pārstāvji līdz 2019.gada 16.maijam nav reaģējuši uz Tieslietu ministrijas 2019.gada 2.maijā izteikto aicinājumu iesniegt detalizētāku informāciju par kriminālvajāšanai nodotajām NILL lietām. Minētā informācija palīdzētu 7.rīcības virziena īstenošanā un NILL risku novēršanā.

Vienlaikus, no iepriekš minētā secināms, ka arī šobrīd atšķirīgā izpratne un prakse NILL/TF novēršanas jautājumos izmeklēšanas iestādē, prokuratūrā un tiesā kavē sekmīgi virzīties uz rezultātu – *Moneyval* ziņojumā ietverto rekomendāciju ieviešanu un uzticamības Latvijas finanšu sektoram veicināšanu. Par līdzatbildīgo iestādi noteiktā Ģenerālprokuratūra ģenerālprokurora vadībā ir kavējusi efektīvu risinājumu ieviešanu Plāna izpildei, un arī šobrīd prokuratūra izrāda nespēju uzņemties atbildību par NIL legalizācijas lietu virzīšanu uz tiesu

II. Valsts kontroles secinājumi attiecībā uz pirmstiesas izmeklēšanu:

2017.gada 20.septembrī Valsts kontrole publicēja ziņojumu par lietderības revīzijā “*Pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāte Valsts policijā*” (turpmāk-revīzija) konstatēto.

Revīzijā tiek norādīts, ka apkopotā ārvalstu (Polijas, Lietuvas, Igaunijas, Čehijas, Somijas, Francijas, Vācijas) pieredze liecina, ka, lai gan prokuratūras un policijas sadarbības formas ir dažadas, tomēr **ārvalstīs izmeklēšanā kontrolējošā un vadošā loma ir raksturīga prokuratūrai, kur prokurors ir atbildīgs** par sekmīgu kriminālprocesu izmeklēšanu, lai tiktu savākts pietiekams pierādījumu kopums, kas jauj izvirzīt apsūdzību. Starptautiski atzīts, ka uzraugošo prokuroru lielāka iesaistīšanās sākotnējā izmeklēšanas posmā nodrošina efektīvāku nepieciešamo pierādījumu iegūšanu un kriminālprocesa pirmstiesas izmeklēšanas stadijas pabeigšanu. Prokurora un izmeklētāja veiksmīgas sadarbības trūkums negatīvi ietekmē izmeklēšanas darbu, tādēļ īpaši svarīgi ir identificēt sadarbību kavējošos faktorus un veikt pasākumus to novēršanai. Kā vienu no būtiskākajiem šķēršļiem sadarbībā revīzijā aptaujātie izmeklētāji uzskata **uzraugošo prokuroru atšķirīgās prasības, vienotas prakses un izpratnes trūkumu vienveidīgu procesu izmeklēšanā**.

Tajā pašā laikā Valsts kontrole norāda, ka Latvijā izmeklētāji lielākoties veic izmeklēšanu vadoties pēc savas izpratnes par procesa gaitu un nepieciešamajām darbībām, bet prokurori iesaistās pirmstiesas izmeklēšanā tad, kad izmeklētājs lūdz prokurora viedokli par turpmāk veicamajām darbībām vai arī izmeklētāja ieskatā izmeklēšana jau ir pabeigta. Satraucošs ir revīzijā konstatētais fakts, ka Valsts kontroles veiktajā uzraugošo prokuroru aptaujā 26% pauða pārliecību, ka attiecībā uz pirmstiesas izmeklēšanu būtu pietiekami ar izmeklētāja tiešā priekšnieka kontroli pār izmeklēšanas gaitu un uzraugošā prokurora pilnvaras kriminālprocesa izmeklēšanā būtu vēl jāsamazina. Nemot vērā *Moneyval* ziņojumā un Valsts kontroles revīzijā sniegtās norādes uz izmeklēšanas kvalitāti Latvijā, šāda nostāja ir nepieņemama. Tas ir satraucošs signāls centieniem celt izmeklēšanas darba efektivitāti un kvalitāti.

2015.gadā Prokuratūra un Valsts policija saskaņoja Vadlīnijas kriminālprocesu izmeklēšanas vienkāršošanai, tomēr tikai nelīela daļa procesa virzītāju, to tiešo priekšnieku un uzraugošo prokuroru atzīst, ka tie ievēro minētās vadlīnijas. Tajā pašā laikā gandrīz ceturtā daļa uzraugošo prokuroru neuzskata tās par saistošām un praksē piemērojamām. Minētajām vadlīnijām būtu jāveicina vienota izpratne starp procesa virzītājiem un uzraugošajiem prokuroriem par Kriminālprocesa likuma normu piemērošanu izmeklēšanā, tomēr revīzijā gūtā informācija neliecinā, ka vadlīnijas praksē sniegtu gaidāmo rezultātu.

No revīzijā minētā secināms, ka prokuratūras īstenotā izmeklēšanas darba organizācija un uzraudzība vērtējama kā neapmierinoša un nepieņemama. Tā ir ģenerālprokurora atbildība ietekmēt prokurorū attieksmi pret izmeklēšanas darba organizēšanu un uzraudzību.

Pēc revīzijas publicēšanas gan Ģenerālprokuratūras telpās 2018.gada 27.jūnijā notikušajā diskusijā par Valsts kontroles ieteikumu ieviešanu, gan Tieslietu ministrijas vadītajās Krimināllikuma darba grupas sēdēs, Ģenerālprokuratūras pārstāvji ir noraidījuši Valsts policijas pārstāvju izteiktos priekšlikumus par uzraugošā prokurora lomas palielināšanu. Kā viens no noraidījuma iemesliem izskanēja apgalvojums, ka prokurori nevar uzņemties vadīt izmeklēšanu vai vēl aktīvāk uzraudzīt, jo prokuroru skaits ir neliels un viņiem

jau šobrīd uzraudzībā vai vajāsanā, it sevišķi Rīgas reģionā ir ļoti daudz lietu. Aicinājumus domāt par lietu pārdali Ģenerālprokuratūras pārstāvji noraidīja. Vienlaikus jūtama pretestība aicinājumiem atslogot izmeklētājus un tiesas dekriminalizējot maznozīmīgos noziedzīgos nodarījumus. Iespējams, viens no šādu centienu iemesliem ir fakts, ka tas var iespaidot kopējo statistiku par notiesājošajiem spriedumiem (maznozīmīgie noziedzīgie nodarījumi visbiežāk tiek pierādīti).

III. Valsts kontroles secinātais finanšu revīzijā par Prokuratūras finansiālo stāvokli 2018.gadā

2019.gada 16.maijā Valsts kontrole publicēja tās sagatavoto ziņojumu “*Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018.gada pārskatu*” (turpmāk-ziņojums), kas sagatavots pēc Valsts kontroles veiktās finanšu revīzijas “*Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018.gada pārskata sagatavošanas pareizību*” (turpmāk-finanšu revīzija).

Ziņojumā tiek norādīts, ka **finanšu revīzijas laikā konstatētas būtiskas un visaptverošas neatbilstības:**

- Būtiska daļa no prioritārajam pasākumam – remontdarbi Prokuratūras struktūrvienību ēkā Kalpaka bulvārī 6, Rīgā – piešķirtā finansējuma – **90 476 euro** jeb **93.4%** no 2018.gada kopējās summas ir izlietoti nevis lai izstrādātu plānotos remontdarbu projektus, bet prioritārā pasākuma pieprasījumā neparedzētiem remontdarbiem. Līdz ar to nav ievērots Likumā par budžetu un finanšu vadību noteiktais, ka iestādes vadītājs ir atbildīgs par budžeta efektīvu un ekonomisku līdzekļu izlietošanu atbilstoši paredzētajam mērķim;
- Izstrādātais prioritārā pasākuma pieteikums vidējam termiņam nav bijis pietiekami pamatots, jo ēkas tehniskā stāvokļa novērtējums tika veikts nevis pirms prioritārā pasākuma pieprasījuma sagatavošanas, bet tikai 2018.gadā, kad finansējums jau bija piešķirts.

Valsts kontrole secina, ka pirms pieprasījuma sagatavošanas minētās Prokuratūras ēkas remontdarbiem netika veikts vispusīgs ēkas tehniskā stāvokļa novērtējums un noteikts nepieciešamo remontdarbu apjoms. Jau pēc ēkas stāvokļa novērtējuma, kad tika konstatēts – nepieciešama pilna ēkas atjaunošana (renovācija) un tam arī lielāks finansējums, Prokuratūras vadība izlēma par prioritārajam 2018.gada pasākumam piešķirto naudu veikt ēkas kārtējos remontdarbus – trīs darba kabinetu kosmētiskais remonts, kondicionēšanas un gaisa dzesēšanas sistēmas izbūve sēžu zālē un darba kabinetas, logu remonts u.c. darbi. Protī, darbiem, kurus nebija paredzēts veikt no šī finansējuma, bet gan no citiem līdzekļiem. Vērtējot šādas rīcības tiesiskumu – ja paredzētajam mērķim piešķirtais finansējums vai tā daļa nav nepieciešama attiecīgajā periodā, Valsts kontrole secināja, ka Prokuratūrai bija iespēja finansējuma izlietojumu pārcelt uz nākamajiem periodiem, bet tā neizmantoja šādas tiesības.

Līdz ar to ģenerālprokurors nav ievērojis Likumā par budžetu un finanšu vadību 46.panta pirmajā daļā noteikto pienākumu būt atbildīgam par šajā likumā noteiktās kārtības un prasību ievērošanu, izpildi un kontroli, kā arī par budžeta līdzekļu efektīvu un ekonomisku izlietošanu atbilstoši paredzētajiem mērķiem.

Ziņojumā Valsts kontrole norāda, ka **90 476 euro** izlietojums ne tikai neatbilst finansējuma piešķiršanas mērķim, bet, iespējams, pat nav ekonomiski pamatots – valsts budžeta līdzekļi ir izlietoti kosmētiskajiem remontiem šīs pirms ēkas renovācijas.

Vienlaikus finanšu revīzijā apskatīta atlīdzības sistēma Prokuratūrā. Finanšu revīzijā konstatēts, ka:

- 2018.gadā Prokuratūrā par piedalīšanos komisijās un darba grupās tika piešķirtas divas piemaksas – ne tikai piemaksa par papildu darbu, bet arī piemaksa par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti. Līdz ar to par vienu un to pašu darbu – dalību komisijās un darba grupās – tiek maksātas divas piemaksas (!), kuru kopējais apmērs sasniedz 60% no noteiktās mēnešalgas. Ja aprēķinātais pārsniedz vienas piemaksas maksimālo apmēru

(30%), atlikusī daļa tiek noteikta kā otra piemaksas.

Piemaksu par papildu darbu 2018.gadā saņēmuši 52 prokurori (tai skaitā 28 Generālprokuratūras prokurori) un finanšu revīzijā konstatēti vairāki gadījumi, kad vienā mēnesī prokurors ir piedalījies pat vairāk nekā 20 sēdēs (vai individuāli veicis darba uzdevumus) un gadā kopumā 173 sēdēs, par ko saņēmis piemaksu par papildu darbu, gan motivējošo piemaksu kopā 1 675 euro mēnesī vai 18 025 euro gadā!

Uz minēto piemaksu rēķina ne tikai virsprokuror, bet atsevišķos gadījumos arī Generālprokuratūras prokuroru atalgojums, kuru amatiem ir noteikts būtiski zemāks mēnešalgas koeficients, pārsniedz Augstākās tiesas tiesnešu un pat Augstākās tiesas departamentu priekšsēdētāju atalgojumu. Četru Generālprokuratūras virsprokuroru gada atalgojums pārsniedzis pat Augstākās tiesas priekšsēdētāja un ģenerālprokurora atalgojumu. Uz nepieciešamību savstarpējā kontekstā izvērtēt prokuroram un tiesnesim noteiktās atlīdzību veidojošās komponentes norāda arī gadījumi, kad par dalību vienā un tajā pašā starpinstitūciju sēdē prokurors saņem piemaksu, savukārt tiesnesis nesaņem.

Valsts kontrole norāda, ka revīzijā konstatētais ļauj secināt, ka piemaksas par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti par dalību komisijās un darba grupās tiek piešķirta ar mērķi maksimāli izmantot pieejamos valsts budžeta līdzekļus. Tāpat Valsts kontrole norāda, ka tā neguva pārliecību, ka Prokuratūrā būtu izvērtēts amatpersonu, kam šī piemaksas piešķirta, personiskais ieguldījums un tā saistība ar iestādes mērķu sasniegšanu.

III. Generālprokuratūras prokuroru rīcība atsevišķās apskatītajās lietās

Saskaņā ar Prokuratūras likumu Ģenerālprokuratūras prokurori atrodas ģenerālprokurora tiešā pakļautībā. Pēdējā gada laikā izskanējuši vairāki gadījumi, kas liek uzdot jautājumus par procesa virzītāju rīcību konkrēto lietu virzībā:

1. Generālprokurora loma Eiropas Savienības Tiesas (EST) apvienotajās lietās C-202/18 un C-238/18 Rimšēvičs/Latvija

2018.gada 20.martā EST tika reģistrēta I.Rimšēviča prasība pret Latviju, bet 2018.gada 3.aprīlī EST tika iesniegta Eiropas Centrālās bankas (turpmāk – ECB) prasība pret Latviju, vienlaikus iesniedzot arī pieteikumu par paātrināto tiesvedību, kā arī ECB pieteikums par pagaidu pasākumiem. 2019.gada 26.februārī EST pasludināja spriedumu apvienotajās lietās C-202/18 un C-238/18 Ilmāra Rimšēviča un ECB prasībās pret Latviju, ar kuru tā atcēla KNAB 2018.gada 19.februāra I.Rimšēvičam piemēroto drošības līdzekli – aizliegumu uz laiku pildīt Latvijas Bankas prezidenta pienākumus.

Spriedumā EST norāda, ka pat pagaidu aizliegums – kā tas ir konkrētajā gadījumā – valsts centrālās bankas vadītājam pildīt savus pienākumus ir uzskatāms par atbrīvošanu no amata ECBS un ECB statūtu 14.2. panta otrs daļas izpratnē un tātad EST kompetencē ir šī pasākuma kontrole. Tālāk spriedumā ir norādīts, ka ECBS un ECB statūtu 14.2. panta otrajā daļā paredzētās prasības mērķis ir panākt, lai EST atceltu valsts tiesību aktu, kas pieņemts, lai atbrīvotu valsts centrālās bankas vadītāju no amata. Šī prasība tātad veido atkāpi no Līgumos, tostarp LESD 263. pantā, paredzētā parastā kompetenču sadalījuma starp valsts tiesu un Savienības tiesu. Visbeidzot EST izvērtē prasības pamatošību. Šajā ziņā EST precīzē, ka tai, izskatot prasību saskaņā ar ECBS un ECB statūtu 14.2. panta otro daļu, nav jāaizstāj valsts tiesas, kuru kompetencē ir lemt par apsūdzētā vadītāja kriminālatbildību, un tāpat nav jāiejaucas iepriekšējā kriminālizmeklēšanā, ko attiecībā uz viņu veic kompetentās administratīvās vai tiesu iestādes. EST norāda, ka šādas izmeklēšanas vajadzībām, tostarp lai nepieļautu, ka attiecīgais vadītājs liek tai šķēršļus, varētu būt nepieciešams pieņemt lēmumu par šī vadītāja pagaidu atstādināšanu no viņa amata. Savukārt EST, īstenojot kompetenci, kas tai piešķirta ar ECBS un ECB statūtu 14.2. panta otro daļu, ir jāpārliecinās, ka lēmums par valsts centrālās bankas vadītāja atbrīvošanu no amata tiek pieņemts tikai tad, ja pastāv pietiekami elementi, kas liecina, ka viņš ir izdarījis smagu pārkāpumu, kas varētu attaisnot šādu pasākumu. EST spriedumā norāda, ka tiesvedības rakstveida daļas posmā EST Latvija nav sniegusi nekādus, pat ne sākotnējus pierādījumus apgalvojumiem par korupciju, kas ir bijuši apstrīdētā lēmuma pieņemšanas pamatā. Turklāt

tiesas sēdē EST priekšsēdētājs lūdza Latvijas pārstāvju īsā termiņā iesniegt EST dokumentus, kas pamato apstrīdēto lēmumu. Tomēr neviens no dokumentiem, kurus Latvija iesniegusi pēc tiesas sēdes, neietver pierādījumus tam, ka pastāv pietiekami elementi, kas liecinātu par I.Rimšēvičam izvirzīto apsūdzību pamatošību.

Ievērojot Ministru kabineta noteikumos Nr.995 “*Kārtība, kādā sagatavo un apstiprina Latvijas Republikas nostājas projektu un nodrošina Latvijas Republikas pārstāvību Eiropas Savienības Tiesā un Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas tiesā*” (turpmāk-Noteikumi Nr.995) noteikto kārtību, Latvijas nostājas izstrādē tika iesaistīta Tieslietu ministrija, Finanšu ministrija, Ārlietu ministrija, Ģenerālprokuratūra un KNAB. Tā kā šī lieta bija saistīta ar būtiskām Latvijas interesēm, visus Latvijas nostājas projektus apstiprināja Ministru kabinets. Ministru kabineta 2018.gada 10.aprīļa sēdē tika apstiprināts nostājas projekts par apsvērumu sniegšanu uz ECB pieteikumu par paātrināto tiesvedību un pieteikumu par pagaidu noregulējumu. Savukārt Latvijas nostājas projektu par iebilduma raksta iesniegšanu, atbildot uz I.Rimšēviča celto prasību, Ministru kabinets apstiprināja 2018.gada 22.maija sēdē, bet Latvijas nostājas projekts par iebilduma raksta iesniegšanu, atbildot uz ECB celto prasību, tika apstiprināts Ministru kabineta 2018.gada 12.jūnija sēdē.

EST savus secinājumus par to, ka nav konstatējama smaga pārkāpuma ECBS un ECB statūtu 14.2. panta otrs daļas izpratnē izdarīšana no I. Rimšēviča puses, pamatoja ar to, ka Latvija tiesvedības gaitā nav iesniegusi pierādījumus apgalvojumiem, kas ir bijuši pamats izmeklēšanas uzsākšanai un apstrīdētā lēmuma pieņemšanai.

Tiesas sēdē par izmeklēšanas noslēpumu saturošo dokumentu iesniegšanu bija īsa diskusija, noskaidrojot, vai EST var garantēt tai izdoto materiālu neizpaušanu otrai pusei, uz ko EST priekšsēdētājs paskaidroja, ka EST jau iepriekš, preventīvi nevar garantēt iesniegto materiālu neizsniegšanu otrai pusei. Līdz ar to procesa virzītājs - Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokurore – izšķīrās EST izsniegt tikai tos dokumentus, kas attiecas uz drošības līdzekļa piemērošanu, jo pārējie dokumenti (pierādījumi), kas attiecas uz I. Rimšēviča vainu, vēl nebija izsniegti un atklāti pašam I. Rimšēvičam.

Vienlaikus jāatzīmē, ka, neskatoties uz to, ka EST drošības līdzekli ir atzinusi par nepamatotu un atcelusī, prokuratūra jebkurā brīdī var no jauna lemt par drošības līdzekli, ja tās rīcībā ir pietiekami pierādījumi attiecīgā drošības līdzekļa piemērošanai un pierādījumi, kas liecina, ka nodarījums kvalificējams kā smags pārkāpums ECBS un ECB statūtu 14.2. panta otrs daļas izpratnē. Protams, jāņem vērā, ka pēc sprieduma apvienotajās lietās C-202/18 un C-238/18 Rimšēvičs/Latvija sūdzības gadījumā tai šie pierādījumi jāatklāj EST un jālauj veikt to novērtējumu.

Vērtējot ģenerālprokurora viedokli par EST spriedumu, jāsecina, ka ģenerālprokuroram arī uz sprieduma pasludināšanas brīdi bija visai pretējs viedoklis EST gan par EST kompetenci izskatot šīs apvienotās lietas, gan arī attiecībā uz EST ģenerāladvokātes J.Kokotes nostāju šajā lietā.

Tā, piemēram, 2019.gada 1.februāra TV24 raidījumā Dienas personība ar Veltu Puriņu ģenerālprokurors skaidro: “[...] faktiski es nevaru piekrist tam, ka Latvijas tiesībaizsardzības iestādes nedrīkstētu vērsties pret Latvijas valsts amatpersonu. [...] Un ja Eiropa grib pateikt mums, ka mēs nedrīkstam vērst likumā paredzētos procesuālos drošības līdzekļus pret amatpersonu tikai tāpēc, kad viņa ieņem arī Eiropā kādus amatus, nu tad ir jāskatās, cik tad kvalitatīvi ir šie mūsu likumi? Un – otrs aspekts ir tāds – tātad, ko tad Eiropa mums grib pateikt? Tad jūs savus vietējos keriet, tramdiet, bet Eiropās ierēdņiem nedrīkstat neko darīt? [...]”

Tas pats vērojams arī ģenerālprokurora izteikumos komentējot ģenerāladvokātes nostāju lietā 2019.gada 26.februāra TV24 raidījumā Dienas personība ar Veltu Puriņu: [...] Viennozīmīgi var redzēt, ka viņa neorientējās divās dažādās lietās. Bankas prezidents nav atbrīvots no amata vai atlāists, bet gan viņam ir noteikti ierobežojumi pildīt šos amata pienākumus [...]”

Jāņem vērā, ka Latvijas puse sākotnēji uzturēja nostājas pozīcijā iekļautos apsvērumus, ka konkrēto lietu izskatīšana nav EST kompetencē. Tiesvedības gaitā šī nostāja mainījās, ko, iespējams, ietekmēja gan EST priekšsēdētāja 2018.gada 12.jūnija lēmums piemērot paātrināto tiesvedību abām lietām pamatojoties uz EST reglamenta 133.panta

3.punktu. Par nostājas maiņu liecina fakts, ka 2018.gada 3.oktobrī prokurore iesniedza tiesā daļu no EST prasītajiem pierādījumiem. Tāpat, 2019.gada 7.janvārī Latvija iesniedza EST pierādījumu piedāvājumu, bet 2019.gada 31.janvārī iesniedza EST pieteikumu par tiesvedības mutvārdu daļas atkātotu sākšanu, papildus pierādījum iesniegšanu un konfidencialitātes noteikšanu. Iepriekšminētās darbības liecina, ka Latvijas puse, t.sk. prokurore kā procesa virzītājs atteicās no pozīcijas uzturēšanas par EST kompetenci.

Jāmin, ka pretrunīgas liecības raksturo ģenerālprokurora darbību arī kādā citā lietā. Proti, Satversmes tiesa 2017.gada 10.februāra spriedumā lietā Nr. 2016-06-01 norāda, ka generālprokuratūra savā rakstveida viedoklī un ģenerālprokurors tiesas sēdē sniedza atšķirīgus viedoklus par uzklasīšanas pienākuma īstenošanu. Rakstveida viedoklī minēts, ka kopš sprieduma lietā Nr. 2002-20-0103 pieņemšanas, izņemot dažus gadījumus, personas vienmēr, kad tiek vērtēts Satversmes aizsardzības biroja direktora lēmums, tiek uzaicinātas sniegt paskaidrojumus. Savukārt ģenerālprokurors tiesas sēdē norādīja, ka persona tiek uzaicināta uz pārrunām vienīgi tad, ja tā savā sūdzībā ir nepārprotami izteikusi šādu lūgumu (sk. lietas materiālu 1. sēj. 124. lp.; 4. sēj. 42. un 43. lp.). Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka viņš aicināts uz pārrunām Drošības policijā un pie Satversmes aizsardzības biroja direktora, taču ne pie ģenerālprokurora, lai gan savā sūdzībā esot to netieši lūdzis (sk. lietas materiālu 1. sēj. 3., 4. un 46. lp.; 4. sēj. 43. lp.).

Kā jau minēts iepriekš, ģenerālprokuratūrai bija iespēja nepieļaut I.Rimšēviča atgriešanos amatā, atkārtoti piemērojot drošības līdzekli. Uz to norāda arī krimināltiesību eksperts un Saeimas deputāts Andrejs Judins sakot, ka pamatots jauns lēmums par drošības līdzekļa piemērošanu būtu absolūti leģitīms un nebūtu pretrunā ar EST spriedumu. Šāda rīcība novērstu spekulācijas par pierādījumu neesamību un parādītu, ka līdz pat EST spriedumam attiecīgais drošības līdzeklis bija samērīgs un nepieciešams. Pretējā gadījumā ir pamats uzskatīt, ka tas, iespējams, ilgstoši bijis piemērots bez atbilstoša pamata.

Šī iespēja netika izmantota. Tas liek uzdot jautājumus par to vai prokurores rīcībā vispār bija un ir pietekoši pierādījumu attiecīgā drošības līdzekļa piemērošanai. Uz to norāda arī I.Rimšēviča aizstāvība: “[...] Domājams, ka Latvija pierādījumus par drošības līdzekļu piemērošanas nepieciešamību nemaz nevarēja iesniegt, jo drošības līdzekļi I.Rimšēvičam tika piemēroti ilggadējas nepareizas to piemērošanas prakses vai citu, ne kriminālprocesuālu apsvērumu dēļ, nevis tāpēc, ka pastāvētu kāds no KPL 241. panta otrajā daļā noteiktajiem kriminālprocesuālā piespiedu līdzekļa piemērošanas pamatiem, taču tādā gadījumā būtu bijis labāk neiesniegt neko, nekā iesniegt tādus dokumentus, kādi tika iesniegti un kas, EST tiesnešu skatījumā, iespējams, būtu tulkojams pat kā necieņa pret tiesu.”

2. Bijušā Saeimas deputāta Askolda Klaviņa lieta

Ģenerālprokuratūras Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokurors Arvis Miglāns 2018.gada oktobrī, izskatot lietu par Saeimas deputāta Askolda Klaviņa nelikumīgi saņemtajām kompensācijām, nepamatoti mīkstināja deputāta Klaviņa noziedzīgā nodarījuma smagumu. Sākotnēji KNAB Klaviņa nodarījumu bija kvalificējis kā dienesta stāvokļa jaunprātīgu izmantošanu mantkārīgā nolūkā, kas ir smags noziegums. Taču prokurora priekšrakstā par sodu mantkārība kā motīvs vairs neparādās. Piespriestais sods - trīs nedēļas (120 stundas) piespiedu darba un izkrāpto 10 000 euro atdošana valstij.

Ģenerālprokurors ierosināja disciplinārlietu pret Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokuroru Arvi Miglānu saistībā ar likumpārkāpumiem Klaviņa krimināllietā un nolēma viņam uz pusgadu par 15% samazināt algu.

Gan bijušajam Saeimas deputātam Askoldam Klaviņam piespriestais sods, gan prokuroram A.Miglānam piespriestais disciplinārsods liek uzdot jautājumus par to samērīgumu pret sabiedrības interesēm un Ģenerālprokuratūras reputācijai nodarīto kaitējumu.

3. Jura Juraša lieta

Pēc ģenerālprokurora teiktā Ģenerālprokuratūras Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokurors Aivis Zalužinskis ir kļūdījies pieņemot lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu pret Saeimas deputātu Juri Jurašu. Tas liek uzdot jautājumus par to, cik valstij ir

izmaksājusi šī kļūda? Cik dienas virsprokuroram bija jāvelta, lai atceltu šo lēmumu? Cik mēnešus strādāja Valsts drošības dienests, lai atkārtoti varētu nosūtīt lietu prokuratūrai? Cik valsts ir samaksājusi Ģenerālprokuratūras Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokuroram Mārim Urbānam par lēno un novilcināto (rit ceturtais mēnesis pēc Saeimas deputāta J.Juraša izdošanas kriminālvajāšanai) Juraša kriminālprocesa virzīšanu uz tiesu?

Valsts kontrole konstatējusi, ka prokuratūra atsevišķiem Ģenerālprokuratūras prokuroriem maksā lielākas algas nekā Augstākās tiesas tiesnešiem. Valstij un sabiedrībai prokuroru kļūdas dārgi izmaksā gan naudas izteiksmē, gan valsts reputācijai nodarītā kaitējuma izteiksmē, gan personu interešu aizskāruma izteiksmē, tāpēc tās nav pieļaujamas. Ģenerālprokurors domā citādāk.

2016.gada pavasarī, Ģenerālprokuratūras Īpaši pilnvarotu prokuroru nodaļas prokuroru kļūdaini secinājumi bija pamats disciplinārlietu ierosināšanai pret trim KNAB OIN darbiniekiem. Vēlāk disciplinārlietas tika izbeigtas, jo konkrēto trīs disciplinārlietu ierosināšanai bija izmantoti Prokurora iesniegumā ietvertie kļūdainie secinājumi par Operatīvās darbības likuma un KNAB iekšējās instrukcijas normu pārkāpumiem. Tādējādi nevar izslēgt (jāsagaida tiesas spriedums), ka kļūdījusies ir arī tās pašas nodaļas (Ģenerālprokuratūras Īpaši pilnvarotu prokuroru nodaļas) prokurore M.Dolgova, uzsākot 2016.gada 29.jūlijā kriminālprocesu pret Juri Jurašu par apzinātu valsts noslēpuma izpaušanu.

2016.gada 12.jūlijā J.Jurašs prettiesiski (fakts atzīts ar tiesas spriedumu) tika atbrīvots no Operatīvo izstrāžu nodaļas vadītāja amata KNAB. 2016.gada 14.jūlijā žurnāla "IR" Nr. 28 (325) tika publicēta intervija ar J.Jurašu "**Knābis nost?**", kurās laikā J.Jurašs atklāja, ka 2015.gada oktobra beigās saistībā ar krimināllietu, kurā iespējamā kukuļošanā piekerts Latvijas Dzelzceļa vadītājs Uģis Magonis un Igaunijas uzņēmējs Olegs Osinovskis, viņam piedāvāts kukulis miljona euro apmērā, lai krimināllictu pārvērstu no kukuļošanas par tirgošanos ar ietekmi, par ko ir daudz mazāks sods. Detaļas atklāt Jurašs nevar, jo par kukuļa piedāvājumu atbilstoši iekšējai kārtībai informējis KNAB priekšnieku Jaroslavu Streļčenoku, taču nekādas izmeklēšanas, vismaz pēc viņa rīcībā esošās informācijas, par notikušo nav bijis. [...] Tieši uz šiem sabiedrībai adresētajiem diviem teikumiem ir balstīta Saeimas deputātam J.Jurašam izvirzītā apsūdzība smaga nozieguma izdarīšanā.

2016.gada 25.jūlijā iesniegumā ģenerālprokuroram, J.Jurašs brīdināja ģenerālprokuroru par iespējamību, ka KNAB vadība varētu izdomāt un realizēt pārbaudes un kriminālprocesus, uz kuru pamata varētu turpināt pret viņu prettiesiski vērsties. 2016.gada 29.jūlijā pret J.Jurašu tika uzsākts kriminālprocess Nr.12812001116 par iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, kas paredzēts Krimināllikuma 94.pantā – par apzinātu valsts noslēpuma izpaušanu. Kriminālprocesu uzsāka prokurore M.Dolgova. Tieši viņa 2016.gada 31.augustā sniedza J.Jurašam nelabvēlīgu atbildi uz viņa 2016.gada 25.jūlijā iesniegumu ģenerālprokuroram.

Atbildē J.Jurašam prokurore M.Dolgova paziņoja, ka "*Pārbaudot Jūsu iesniegumā izteikto apgalvojumu, ka KNAB vadība ilgstoši nav reaģējusi uz sniegtu informāciju par Jums piedāvāto kukuli tā saucamajā "Latvijas dzelzceļa" krimināllietā, noskaidrots, ka tas neatbilst patiesībai. KNAB materiāli, ar kuriem iepazinos pārbaudes ietvaros, liecina, ka Jūsu sniegtā informācija, iespēju robežās, tika pārbaudīta, tai skaitā ar Jūsu aktīvu līdzdalību un Jūs bijāt informēts par šīs informācijas pārbaudes gaitu un rezultātiem*". Šos prokurores M.Dolgovas secinājumus vēlāk par nepamatotiem atzina prokurors A.Zalužinskis lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu.

Drošības policija 2017.gada 8.jūnijā krimināllietu nosūtīja Ģenerālprokuratūras Krimināltēriskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļai, jautājuma lemsanai par kriminālvajāšanas uzsākšanu pēc Krimināllikuma 94.panta pret aizdomās turēto J.Jurašu. Šobrīd prokuratūra faktiski ir atzinusi, ka kļūdains bijis kriminālprocesa uzsākšanas pamatojumā ietvertais apgalvojums, ka informācija par kukuļa piedāvājumu Jurašam tika pārbaudīta aktīvā operatīvās izstrādes lietā Nr.10616

2017.gada 20.jūlijā J.Jurašs iesniedza KNAB priekšniekam J.Straumem iesniegumu par, iespējams, pretlikumīgām KNAB amatpersonu darbībām un iespējamu prokuratūras nekompetenci, kā rezultātā pret viņu 2016.gada 29.jūlijā Ģenerālprokuratūras Īpaši pilnvarotu prokuroru nodaļā tika uzsākts kriminālprocess Nr. 12812001116 par iespējama noziedzīga

nodarījuma izdarīšanu, kas paredzēts Krimināllikuma 94.pantā.

2017.gada 25.augustā Ģenerālprokuratūras Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas virsprokursors Modris Adlers pieņēma lēmumu par Lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu” un “Lēmuma par ierosinājumu uzsākt kriminālvajāšanu” atcelšanu un krimināllietas atgriešanu izmeklēšanas iestādei izmeklēšanas turpināšanai.

2017. gada 18. decembra Jura Juraša liecībās bija ietverts lūgums norādināt vairākus lieciniekus, kas varētu atspēkot izmeklēšanas versiju par to, ka informācija par kukuļa piedāvājumu tika pārbaudīta operatīvās izstrādes lietā (turpmāk-OIL) Nr.10616 un ka informācijas par kukuļa piedāvājumu publiskošana ir bijis faktiskais pamats OIL izbeigšanai.

2019.gada 8.janvārī, neizpildot pieteiktos lūgumus, kriminālprocesu kriminālvajāšanas uzsākšanai Valsts drošības dienests nosūtīja Ģenerālprokuratūrai.

2019.gada 10.janvārī Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokuroram Mārim Urbānam tika iesniegta sūdzība par to, ka lietā nav izpildīti pieteiktie un apmierinātie lūgumi par personu norādināšanu.

2019.gada 18.janvārī prokurors M.Urbāns, ignorējot 2019.gada 10.janvāra sūdzību un nenovēršot izmeklēšanas trūkumus, lūdza Saeimu izdot deputātu J.Jurašu kriminālvajāšanai un 2019.gada 31.janvārī Saeima lūgumu apmierināja.

Konkrētajā gadījumā ir konstatējama neapmierinoša un nepieļaujama izmeklēšanas darba uzraudzība no prokuratūras puses, kad vairāk kā gada laikā netika izpildīti apmierināti lūgumi par vairāku personu (liecinieku) norādināšanu (to par izmeklēšanas trūkumu atzina arī prokurors M.Urbāns, “Jā, nu, to var atzīt kā izmeklēšanas trūkumu, to es nenoliedzu”).

Ģenerālprokursors pieļāva, ka nenovēršot konstatētos trūkumus lietā, pastāvot reālai iespējai tos novērst, tika prasīta Saeimas deputāta izdošana kriminālvajāšanai. Prokursors M.Urbāns zināja, ka lietā nav norādināta virkne liecinieku, taču ignorēja šo apstākli un tagad tas ir galvenais iemesls, kāpēc lieta aizvien nav nodota tiesai. Turklāt, nenovēršot konstatēto izmeklēšanas trūkumu, prokuratūra izslēdza iespējamību, ka liecinieku sniegtās liecības, varētu būtiski ieteikmēt izmeklēšanas gaitu un varētu būt par pamatu kriminālprocesa izbeigšanai vēl pirms J.Juraša izdošanas kriminālvajāšanai un pirms apsūdzības celšanas. Tas sabiedrībā ir radījis priekšstatu, ka izdošanas lūgums kriminālvajāšanai ir bijis politiski motivēts un prokurora Māra Urbāna skaidrojums, ka vienkārši laiki tā sakrituši, kļūst maz ticams.

I.Sprance: *No malas rodas iespaids, ka diezgan ilgi šajā lietā nav veiktas darbības — tie paši liecinieki vismaz gadu nebija pratināti. Tad lielā steigā valdības veidošanas procesā notika šīs darbības, kas raisīja iespāidu, ka arī prokuratūra savā ziņā iesaistīs politiskajā cīņā. Kāda būtu jūsu kā prokurora atbilde uz šīm aizdomām?* M.Urbāns: “[...] man pat tur īsti nav ko attbildēt — vienkārši tā laiki ir sakrituši.”

Ir pagājuši jau četri mēneši kopš laika, kad kriminālvajāšanai tika lūgts izdot Saeimas deputātu J.Jurašu. Izdošanu kriminālvajāšanai 2019.gada 18.janvārī Ģenerālprokuratūra rosināja, zinot, ka J.Juraša pieteiktie lūgumi par liecinieku norādināšanu nav izpildīti. Ģenerālprokuroram bija jānodrošina, ka sākotnēji tiek novērsti apzinātie trūkumi izmeklēšanā un tikai pēc tam tiek lūgta amatpersonas izdošana kriminālvajāšanai. Lieta kriminālvajāšanai tika nodota 2018.gada 8.janvārī. Divas dienas vēlāk, 10.janvārī, Ģenerālprokuratūrā tika iesniegta J.Juraša sūdzība, ar kuru prokuratūrai tika atgādināts, ka aizvien nav norādināti svarīgi liecinieki.

Zinot, ka būs plaša sabiedriskā rezonanse, zinot, ka tiks prasīta ātra lietas nodošana tiesai, jo uz Jurašu attiecīnāms Kriminālprocesa likuma 14.panta trešās daļas nosacījums par priekšrocību saprātīga termiņa nodrošināšanā, prokursors izvēlējās ignorēt nepieciešamību novērst, kā pats atzīst “izmeklēšanas trūkumu”, un bez liecinieku pratināšanas lietā steidza uz Saeimu ar ierosinājumu izdot Saeimas deputātu kriminālvajāšanai. Tikai pēc izdošanas kriminālvajāšanai, ar kuru deputāts Jurašs zaudēja tiesības strādāt parlamentā un komisijās, prokursors uzsāka liecinieku pratināšanu. Sāka darīt to, kas bija paveicams pirms lūguma izdot Saeimas deputātu kriminālvajāšanai.

Šis ir kārtējais apstāklis, kas dod pamatu vērtēt ģenerālprokuratora atbildību kontroles un uzraudzības pār prokuroru darbu nodrošināšanā.

Tieslietu ministrijas ieskatā apšaubāma ir ģenerālprokurora kompetence publiskajos komentāros par J.Juraša kriminālprocesu, turklāt iezīmējas arī ģenerālprokurora interešu konflikta pazīmes.

DELFI TV 30.01.2019. raidījumā pie J.Dombura, ģenerālprokurora ieteikums rīcībai gadījumos, kad amatpersonai tiek piedāvāts kukulis, ir aicinājums uz nozieguma izdarīšanu. Ģenerālprokurors: “[..] kas liedza pateikt cilvēkam – jā, labi, es nemanu to kukulif..]”.

Ģenerālprokurora ieteiktais rīcības scenārijs būtu likumīgs un pieļaujams, vien tad, ja piekrišana pieņemt kukuli notiktu ar prokurora akceptu operatīvā eksperimenta vai ar izmeklēšanas tiesneša akceptu speciālā izmeklēšanas eksperimenta ietvaros. Pretējā gadījumā, kukuļa piedāvājuma pieņemšana ir kriminālsodāma. Ģenerālprokurors, sniedzot interviju, nevarēja nezināt, ka neviens no minētajiem akceptiem nebija saņemts.

Žurnālists J.Domburs saistībā ar Juraša publiski pausto paziņojumu par KNAB amatpersonu iespējamu bezdarbību informācijas par kukuļa piedāvājumu pārbaudē, uzdeva jautājumu ģenerālprokuroram: “*Jūsuprāt Jurašs kaut ko labu sabiedrībai arī izdarīja, nopubliskojot šo faktu pēc 9 mēnešiem?*”. Ģenerālprokurors atbildēja, sakot, ka “*[..] Varbū tas bija vēlāk jādara. Kamēr tur turpinājās darbs, tas bija priekšlaicīgi [..]*” (DELFI TV 30.01.2019. raidījumā pie J.Dombura [37:05]).

Tieslietu ministrija vērš uzmanību uz to, ka informācijai, kura pēc būtības un saturā ir valsts noslēpums, nav tāda publiskošanas aizlieguma kritērija – nedrīkst izpaust valsts noslēpumu, kamēr turpinās darbs.

No prokurora Aivja Zalužinska 2017.gada 15.jūnija lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu secināms, ka 2016.gada 14.jūlijā (laiks, kad tika publiskota informācija par kukuļa piedāvājuma faktu) informācijas par kukuļa piedāvājumu pārbaude KNAB nenotika un no ziņošanas brīža bija pagājuši jau 9,5 mēneši. Tāpēc nav saprotams, kāpēc Juraša paziņojums par KNAB amatpersonu bezdarbību būtu vērtējams, kā priekšlaicīgs. Gan šajā, gan iepriekšējā gadījumā ģenerālprokurora izteikumi apšuba ģenerālprokurora kompetenci un raisa bažas, vai tiešām Juraša rīcība var tikt vērtēta kā smaga nozieguma izdarīšana – apzināta valsts noslēpuma izpaušana.

Par ģenerālprokurora iespējamo interešu konfliktu

Ģenerālprokurora publiski paustā informācija liecina, ka viņš, noticot, iespējams, apzināti sniegtai dezinformācijai, ilgstoši ir turējis Juri Jurašu un Jutu Strīki aizdomās par iespējamu uzdevuma došanu KNAB operatīvajiem darbiniekiem vākt par viņu un viņa ģimeni kompromitējošu informāciju.

Ģenerālprokurors ir pārliecināts (bez pierādījumiem), ka Jurašs vai viņa padotībā esošie KNAB operatīvie darbinieki ir nopludinājuši informāciju par to, ar kādām personām kopā ģenerālprokurors atpūšas šo personu sponsorētās medībās un ģenerālprokurors savu rīcību ir atzinis kā sāpīgu kļūdu “...un, bet tā bija sāpīga kļūda. Jā, bija, es nenoliedzu”. 2015.gada 17.maija rakstā „Kalnmeiers: KNAB ir bijusi manas lielākās galvassāpes” teikts, ka “Augstā amatpersona ir pārliecināta, ka KNAB mērķtiecīgi vācis ziņas par viņu [..].”

Toreiz sabiedrība uzzināja, ka ģenerālprokurors atpūties medībās kopā ar eksprezidentu Gunti Ulmani, ekspremjeru Aigaru Kalvīti, Latvijas Gāzes līdzīpašnieka Itera Latvija vadītāju Juri Savicki un citām sabiedrībā zināmām personām. Ģenerālprokurors esot pavadījis šādā kompānijā medībās divus gadus pēc kārtas 2011. un 2012. gadā, kad viesu vidū bijis arī Valsts prezidents Andris Bērziņš un Rīgas Brīvostas pārvaldes vadītājs Leonīds Loginovs. Medības organizējis ar Skonto būvi saistītais Guntis Rāvis.

Ģenerālprokurors publiski atzinis, ka viņam ir īpašas attiecības ar Jurašu “*[..]jēsēt ir jāņem vērā viss mūsu iepriekšējo attiecību periods [..]*”, skaidrojot Rīga TV24 2019.gada 1.februāra raidījumā “Dienas personība ar Veltu Puriņu” Jura Juraša vizīti Ģenerālprokuratūrā, saka ģenerālprokurors Ēriks Kalnmeiers.

Nav grūti saprast, kāds varētu būt šo īpašo attiecību raksturs, ja iepazīstamies ar

ģenerālprokurora intervijām, kurās viņš izsakās par KNAB operatīvo darbu, pret viņu un viņa ģimeni vērstām prettiesiskām aktivitātēm, kuru īstenošanā aizdomās tur KNAB operatīvos darbiniekus un Juri Jurašu.

Ģenerālprokurors publiskajos paziņojumos ir demonstrējis, ka Joti labi orientējas pret Jurašu ierosinātā kriminālprocesa detaļās, sniedz publiski savu vērtējumu par aktīvas kriminālilletas apstākļiem un tādējādi rada ietekmi uz kriminālprocesa izmeklēšanu. Turklat Prokuratūras likuma 23.pants noteic, ka "Ģenerālprokurors [...] tieši vada Ģenerālprokuratūras prokuroru darbu."

Ģenerālprokuroram viennozīmīgi konkrētajā gadījumā veidojas interešu konflikts, un šādā situācijā viņam būtu bijis jāatturas no sava viedokļa paušanas lietā, kurā pret apsūdzēto ir personiska attieksme, jo publiski paužot savu izpratni un pārliecību par lietas apstākļiem, tiek ietekmēts prokurora - procesa virzītāja, viedoklis.

Ģenerālprokurors nedrīkstēja komentēt konkrētajā kriminālprocesā pierādāmus apstākļus, paužot savu vērtējumu, interpretācijas un apgalvojumus, jo ir zināma un pierādāma viņa personiskā attieksme pret apsūdzēto Juri Jurašu, un līdz ar to viņa iespējamā ieinteresētība lietas iznākumā.

Likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" 11.panta pirmajā daļā noteikts, ka *Valsts amatpersonai ir aizliegts, pildot valsts amatpersonas pienākumus, sagatavot vai izdot administratīvos aktus, veikt uzraudzības, kontroles, izīņas vai sodīšanas funkcijas, slēgt līgumus vai veikt citas darbības, kurās šī valsts amatpersona, tās radinieki vai darījumu partneri ir personiski vai mantiski ieinteresēti.*

Interešu konflikts — situācija, kurā valsts amatpersonai, pildot valsts amatpersonas amata pienākumus, jāpieņem lēmums vai jāpiedalās lēmuma pieņemšanā, vai jāveic citas ar valsts amatpersonas amatu saistītas darbības, kas ietekmē vai var ietekmēt šīs valsts amatpersonas, tās radinieku vai darījumu partneru personiskās vai mantiskās intereses (Likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" 1.panta 5.punkts).

Ģenerālprokurors publiski dod savu novērtējumu pierādījumiem un interpretē tiesību normas par sliktu apsūdzētajam, pret kuru ir personiski negatīvi noskaņots.

Tādējādi, skatot visas intervijas kopumā un redzot tendenciozitāti, kas saistīta ar J.Jurašu un KNAB operatīvo, ir konstatējamas pazīmes, ka ģenerālprokurors ir rīkojies interešu konflikta stāvoklī attiecībā uz Juraša kriminālprocesa uzraudzību.

Uzskatāms tendenciozitātes piemērs izriet no ģenerālprokurora sniegtā vērtējuma par ECT 2015.gada 21.jūlija spriedumu lietā Meimanis pret Latviju

Ģenerālprokurora secinājumam, piedēvējot KNAB operatīvajiem darbiniekiem visatļautību – sistemātisku un apzinātu likumu neievērošanu, kas izskanēja 2016.gada 17.marta Latvijas Radio raidījumā "Krustpunktā", kritizējot KNAB Operatīvo izstrāžu nodaļu saistībā ar 2005.gadā veiktu operatīvās darbības pasākumu, nebija faktiska pamata.

Ģenerālprokurors: "Pagaidet, lūdzu, es pašreiz izsakōs vēl. Tātad, jūs piedāvājat nereagēt? Kā jūs piedāvājat? Tātad, pagājušā gada, 2015.gada 21.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, ar kuru tika konstatēts KNAB pārkāpums. Telefonsarunu noklausīšanās. Atzina, ka tas ir cilvēktiesību pārkāpums. Mēs konstatējām – atkal operatīvās darbības veikšanā pārkāpumus. Jūs sakāt, ka tā ir piekasīšanās? Nē, tā ir visatļautība, kas vēl aizvien valda šajā iestādē attiecībā uz operatīvo darbību, kad šie cilvēki turpina uzskatīt, ka uz viņiem **normatīvais regulējums neattiecas**, jo, redziet, viņi apkaro korupciju. Arī apkarojot korupciju, likums ir jāievēro."

2005.gadā spēkā bija tāda Operatīvās darbības likuma 7. panta piektās daļas redakcija, par kuru "Satversmes tiesa atzīst, ka Operatīvās darbības likuma 7. panta piektās daļas gramatiskais formulējums nesniedz nepārprotamu atbildi uz jautājumu, vai gadījumos, kad operatīvās darbības pasākumi pabeigli pirms 72 stundu termiņa beigām, ir nepieciešams saņemt Augstākās tiesas priekšsēdētāja vai viņa īpaši pilnvarota Augstākās tiesas tiesneša akceptu."

Arī Ģenerālprokuratūra (ģenerālprokurors J.Maizītis) "[..] norāda, ka [...] Operatīvās

darbības likuma 7. panta piekto daļu esot iespējams interpretēt dažādi, jo no tās konstrukcijas neesot nepārprotami skaidrs, vai tiesneša akcepts jāsaņem arī tajos gadījumos, kad operatīvās darbības pasākumi pabeigli pirms 72 stundu termiņa beigām. Līdz ar to minētajā pantā būtu izdarāmi grozījumi, lai skaidri definētu tiesneša akcepta saņemšanas kārtību.”

Zīmīgi, ko šajā sakarā norādījusi un uzsvērusi Satversmes tiesas pieaicinātā persona – Latvijā praktizējošs Eiropas Savienības dalībvalsts advokāts Jenss-Kristians Pastille (Jens-Christian Pastille). Viņš uzsvēra, “[...] ka Operatīvās darbības likuma 7. panta piektajā daļā nav skaidra vārdu “pretējā gadījumā” nozīme. Šos vārdus varot saprast arī tādējādi, ka tiesneša akcepta saņemšana vairs nav nepieciešama, ja operatīvās darbības pasākumi pabeigli pirms 72 stundu termiņa beigām. Pēc J.Pastilles domām, Operatīvās darbības likuma 7. panta piektā daļa neparedz tiesneša akceptu operatīvās darbības pasākumiem, kas pabeigli pirms 72 stundu termiņa beigām. [...]”

Komentējot minēto ECT spriedumu, ģenerālprokurors ir ignorējis:

- tur ietverto Ģenerālprokuratūras viedokli;
- to, ko ODL toreizējās redakcijas sakarā paudis tolik Latvijā praktizējošais Eiropas Savienības dalībvalsts advokāts Jenss-Kristians Pastille (Jens-Christian Pastille);
- to, ko bija atzinusi Satversmes tiesa.

Ģenerālprokurors, būdams augsti kvalificēts jurists, iepriekš aprakstīto juridiski sarežģīto situāciju izmantoja, lai pateiku, ka KNAB sistematiski un apzināti operatīvajā darbā neievēro likumu, ka KNAB valda visatļautība. Ģenerālprokuroram ir jābūt īpaši atbildīgam par saviem izteikumiem. Tie nedrīkst radīt kļūdainu priekšstatu par sabiedrībā nozīmīgiem jautājumiem.

V. Ģenerālprokurora atlaišanas tiesiskais pamats un kārtība

Atbilstoši Prokuratūras likuma 41.³ pantā noteiktajam ģenerālprokuroru no amata var atlaišt Saeima, ja Augstākās tiesas priekšsēdētāja īpaši pilnvarots Augstākās tiesas tiesnesis, veicot pārbaudi, konstatējis kādu no šā likuma 41.¹ pantā minētajiem atlaišanas pamatiem un par to atzinumu devis Augstākās tiesas Plēnums.

Pārbaudi ierosina Augstākās tiesas priekšsēdētājs:

- pēc savas iniciatīvas vai
- pēc vienas trešdaļas Saeimas deputātu pieprasījuma.

Ierosinājumā jānorāda konkrēts Prokuratūras likuma 41.¹ pantā noteiktais pārkāpuma fakts. Pārbaudi veic Augstākās tiesas priekšsēdētāja īpaši pilnvarots Augstākās tiesas tiesnesis, un par to atzinumu dod Augstākās tiesas Plēnums.

Saskaņā ar Prokuratūras likumā noteikto, ģenerālprokurora atlaišanas pamatojums var būt nevainojamas reputācijas trūkums (saskaņā ar Prokuratūras likuma 41.¹ panta 1.punktā, 37.panta pirmās daļas 1.punktā un 33.panta pirmās daļas 5.punktā noteikto).

Ja tiek konstatēts Prokuratūras likuma 41.¹ pantā paredzētais atlaišanas pamats, Augstākās tiesas priekšsēdētājs pārbaudes materiālus kāpā ar savu un Plēnuma atzinumu nosūta izskatīšanai Saeimā.

Ja likumā paredzētais atlaišanas pamats netiek konstatēts, Augstākās tiesas priekšsēdētājs par to informē ģenerālprokuroru un ierosinājumu iesniegušos deputātus.

VI. Secinājumi:

Tieslietu ministrija ģenerālprokurora darbībā ir konstatējusi pazīmes, kas liecina, ka ģenerālprokurors neatbilst Prokuratūras likumā ģenerālprokurora amatam izvirzītajai nevainojamas reputācijas prasībai.

Turklāt šajā ziņojumā atspoguļotie fakti liecina par mērķtiecīgām ģenerālprokurora darbībām, kas bijušas vērstas uz Latvijas specializētās pretkorupcijas iestādes (KNAB) tēla un darba efektivitātes graušanu, par nespēju norobežoties no personiskām interesēm, saglabāt objektivitāti un politisku neutralitāti.

Ģenerālprokurors nespēj nodrošināt efektīvu prokuratūras darbu, nespēj nodrošināt kvalitatīvu kontroli un uzraudzību pār padoto prokuroru darbu, nespēj to organizēt un vadīt tā, lai prokuratūra iespējami ātri varētu pārņemt savā darbā starptautiski atzīto labo praksi.

Vienlaikus būtu vērtējums, vai ģenerālprokurora darbība nav sekmējusi NILL risku nemainīgumu (augsts risks) daudzu gadu garumā, jo līdz 2018.gada 1.jūnijam Ģenerālprokuratūras struktūrā ietilpst otrs Kontroles dienesta, kura vadītāju amatā iecēla tieši ģenerālprokurors, pārraudzība finanšu sektoram un valstij kopumā ir radījusi nelabvēlīgas sekas, kuras Latvijai šobrīd steidzami jānovērš.

Secināms, ka ģenerālprokurora līdzšinējā darbība, varētu būt nodarījusi būtisku kaitējumu valsts un sabiedrības interesēm un tā nav savienojama ar augstajām prasībām ģenerālprokura amata ieņemšanai.

Ģenerālprokurora izteikumi saistībā ar Rimšēviča lietu un EST spriedumu šajā lietā varētu būt negatīvi ietekmējuši Ģenerālprokuratūras reputāciju un valsts tēlu kopumā.

Ģenerālprokurors tā vietā, lai efektīvi īstenotu tiešā vadībā esošo Ģenerālprokuratūras prokuroru darba uzraudzību un novērstu prokuroru kļūdīšanos, izvēlas attaisnot prokuroru kļūdas, liekot saprast, ka kļūdīšanās ir pieļaujama.

Paralēli tam ir konstatējama ģenerālprokurora nesekmīga komunikācija ar sabiedrību, kas ietvērusi, iespējams, patiesībai neatbilstošu, nepārbaudītu un tendenciozi interpretētu ziņu paušanu plašsaziņas līdzekļos, kas būtu vērtējams kā Latvijas prokuroru ētikas kodeksa normu pārkāpums.

Nemot vērā visu iepriekš minēto, nepieciešams steidzams un objektīvs novērtējums ģenerālprokurora atbilstībai ieņemamajam amatam. Lai objektīvi izvērtētu visus pieminētos apstākļus, kas liecina par iespējamu ģenerālprokurora neatbilstību amatam, ir nepieciešams rosināt Prokuratūras likumā paredzēto pārbaudi.

Ministru prezidenta biedrs,
tieslietu ministrs Jānis Bordāns

TMZin_160519_GP_IP

IEROBEŽOTA PIEEJAMĪBA